

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrv|| Vniversale Omnivm|| Animalivm||
Qvadrupedvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLV.

VD18 90528808

Caput XIII. De Lepore.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10966

CAPUT XIII.

De Lepore.

Lepus Isidoro dicitur quasi Levi-
pes, ob currendi celeritatem,
vel quod mollissime propter villosos
pedes incedat, aliis ab Aeolibus
Boeotiis, qui antiqua voce animal
hoc, λέπρος indigitabant, descen-
dit. Dicitur autem ita quasi λείως
πορευόμενος, quod lubricus eat, nec fa-
cile sit eum apprehendere, aut reti-
nere. Scaliger tamen λίπρος, et λι-
πρός legit. Aliis Graecis dicitur λα-
γώς, λάγιος, λαγώς Atticis, λαγός
Ionibus, ut Eustathius docet. Vo-
catur et δασύπες, a pedum villositate,
δερμαλός, πτόξ, et ταχύς, sine du-
bio, a cursus celeritate. Cretenses
Lepores κικήνας vocant. Albertus
Leporem, Trochum Aristotelis in-
terpretatus est. In *descriptione* non
est, quod immoremur. *Caput* ha-
bet breve et rotundum, *collum* an-
gustum, rotundum, molle, oblon-
gum, *aures* sublimes, *scapulas* re-
ctas et laxas, *pectus* non carnosum,
spinam teretem, *ventrem* depressum,
crura levia, quorum priora exiguo
intervallo distinguuntur, postero-
ra, infra genu instar literae A divari-
cantur, *corpus* denique totum flexi-
le. *Interiores* partes sispectes, *cor*
ipsi datum maximum, illis vero, qui
circa Brileum, Thermen, et in
Chersoneso ad Propontidem vagan-
tur, quique in Sycino agro circa Bol-
bam versantur, duplex iecur, seu
quod revera tale sit, seu quod adeo
fissum est, ut duplicati iecoris fa-
ciem repraesentet. *Oculi* sub angu-
lo anteriori cartilago latior est, ver-
miforme corpus cerebello postre-
mum, corpus concameratum in a-
liis non observatum, os auriculae
tenue pellucidumque, ut felis. Inter
animantia dentata, unicumque ven-
trem habentia, solus coagulum ob-
tinet. Reperiuntur passim, tam ca-
lidis, quam frigidis regionibus. Ex
Lybia albos delatos reliquit Pausa-
nias. In insula Indica Mazzua dicta,
tanta ipsorum copia, ut ab incolis

passim interimantur, si Ferdinando
Lopezio credimus. In Atho quo-
que monte tot, ut Ovidio in prover-
bium abierint. Incolunt tam culta,
quam inculta, ista tamen praecipue,
quae a venatotibus non frequenten-
tur. In Ithaca non esse, nec vivere
illatos prodidit Aristoteles. De vi-
du leporum ita eleganter Bargeus:
Decerpunt lacti turgentia gramina
campi,

Et culmos segetum, et fibras tellu-
re repostas

Herbarum, et lento morsus in cor-
tice figunt.

Arboris, atque udos attondent un-
dique libros,

Nec parcunt strato pomorum, aut
glandis acervo,

Aut viciae, aut milio, aut procerae
frondibus ulmi,

Praecipue gratae silvestria grami-
na menthae.

Quaeque colunt riguas inculta sy-
mbria valles,

Et vaga serpilli, et pulegi nobile
gramen

Percipiunt.

Commiscuntur averfi, ut omnia ani-
mantia, quae retro urinam mittunt.
Solvuntur quocunque tempore anni
in libidinem, Xenophon tamen et
Pollux verno potissimum tempore
congregi statuunt. Post primum
congressum superfoetat, ut vere
Poeta scripserit,

Prolis amans, gignit foetus, la-
ctatque tenellos

Dumque superfoetat, dum pa-
rit, usque coit.

Non est ergo mirum, catulos prae-
gnantes in dissecto lepore inventos,
quod apud Aelianum legimus, nec
mirum, Astypalaeam ex geminis le-
poribus, tempore Antiochi Gona-
tae, brevi tempore, tot leporibus
fuisse refertam, ut intra annum spa-
tium, plures sex millibus caperen-
tur, ut apud Athenaeum legimus,
totamque Geronem Scarii maris in-
fulam

Isidor. O-
rigin. l. 12

Varro, de
L. D. l. 3,
c. 12.

Nomen.

Descriptio

Plin. H. N.
l. 11, c. 37.

Zootom.
Democr.
p. 309.

Aristot. de
partibus
animal. l.
3, c. 15.

Locus.

Ovid. l. 1,
de arte a-
mandi.

Arist. Hist.
A. l. 8, c. 29,
Vidui.

Bargeus
Cynget.
l. 3.

Generatio.

Athen. Di-
gnol. l. 9.

Mustela . Wiesel

Putorius . Iltis

Martes . Marter

Martes

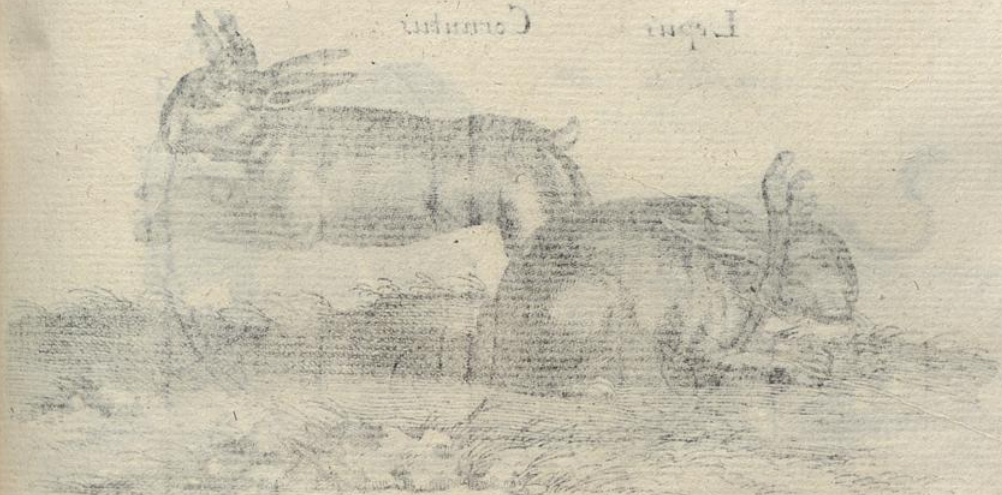
Taxus . Fuchs

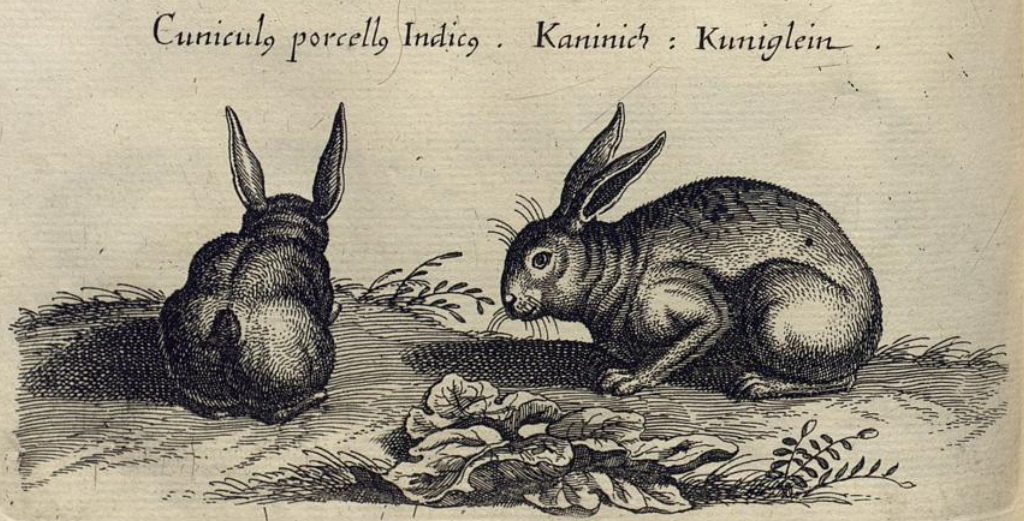
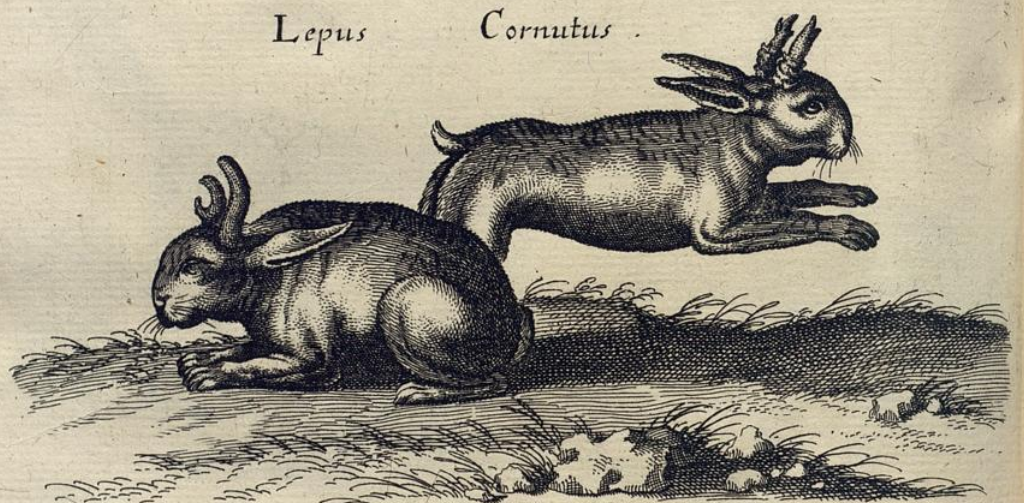
Porcellus Indicus
alius

Hystrix

Glirer . Ratten .

Mures
Meuse

Sciurus .
Eichhorn .

Mus avellanarius .
Haselmaus

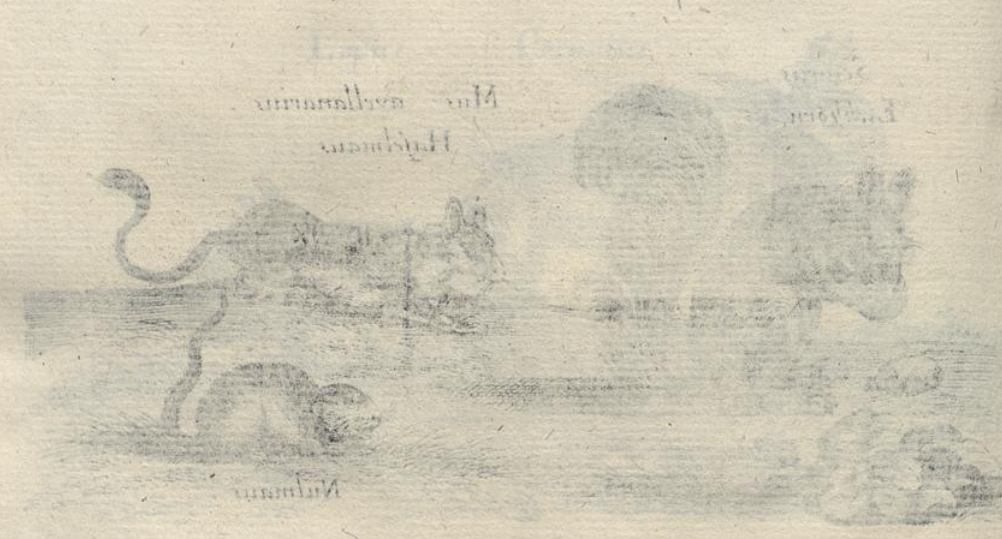
Nulmaus

Talpa . Molckworff .

Mus araneus .
Spitzmaus .

M. Noricus
Grosse Haselmaus Züfelmaus

Tab. 123

Genus: Gellia

Min. alpin. Minuta
Murchisoni

Min. Indica

Alp. Alp.

Genus: Gellia

Min. Indica

Mus alpin9. Marmota
Murmeltier

Sciurus Getulus

Glis Aldr.

Mus Indic9

Ichneumon f. lutra
Ægypti

Mus Muscatul9

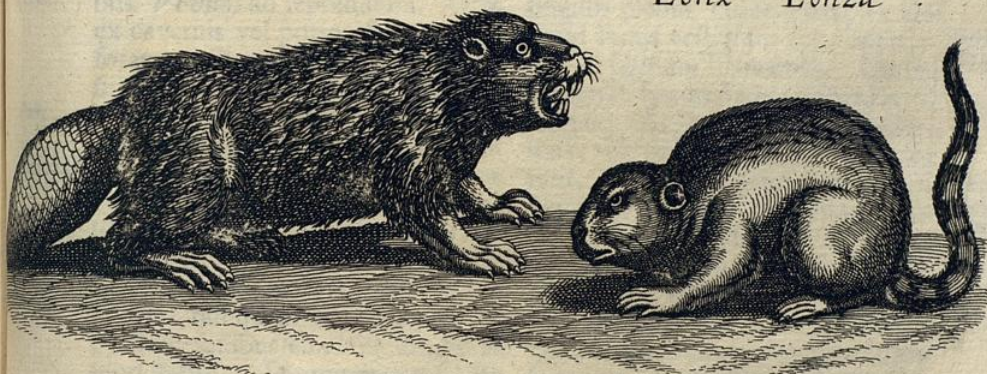
Vitulus Marinus .
See Kalb .

Lutra . Otter .

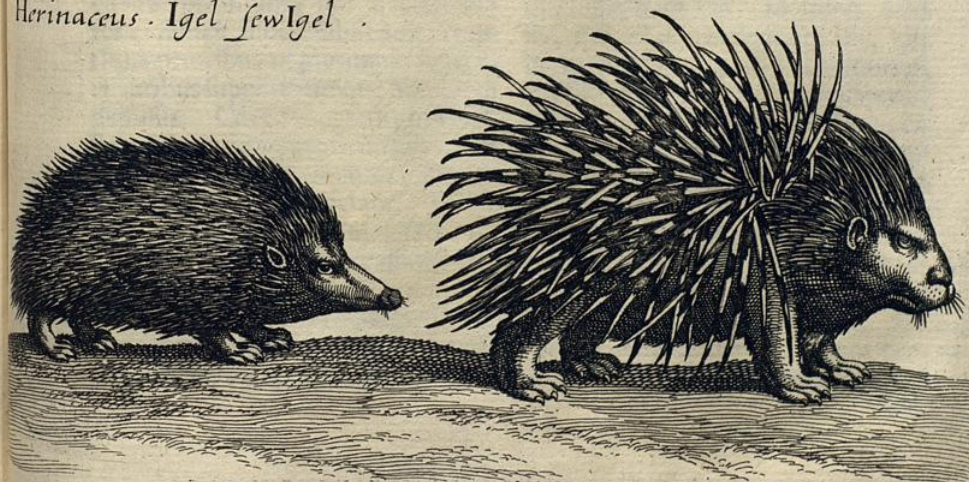
Castor . Fiber .
Biber .

Lonx Lonza .

Hystrix . Dornschwein stachelschwein

Herinaceus . Igel sew Igel .

INSTRUM.

Mustela Martens

Putus. Otter

Vibula Martens

Zs. Kalf

Castor Fiber

Biber

Lorex. Biber

Hystrix. Dornschwein. Stachelschwein

Erinaceus

Hermione. Igel. Igel

fulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus a praegnanate lepore, foetu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus, nunc duo, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optime agnosces, si consideraveris, foeminam esse capite oblongiore, corporatura crassiore, auribus oblongioribus, et pilo dorsi leucophaeo, ad nigredinem vergente, canibusque persequentibus semper suam regionem currendo circumambire, et per eundem locum pluries transire, inarem vero humeros habere rubentes, in quarum medio pili oblongiores observentur, caput brevius et obtusius, pilos barbae et palpebrae longiores, aures breviores et latiores, canibus persequentibus recto itinere se committere, et quandoque ad decem millia passuum curre-
Inimicitia re. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus et canibus. *Virunt* ad septennium. Aetas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao et Alberto credendum.
Vox. *Vocem* habent acutam. Philomelae auctor gemitum adpellat. Ad
Natura naturam pertinet videndi facultas eximia, nam dum dormit, oculos apertos tenet, auditus acerrimus, nam et ad levissimum foliorum motum concitatur et fugit, utitur etiam auribus tamquam incitamento ad cursum, quibus eundem dirigit et moderatur. Dormituriens, ne cavernae locus deprehendatur, huc illuc discurrentes, vestigia primo disturbant, tandem magno saltu in cavum profiliunt, ubi decumbentes, fermen ilibus subiiciunt, cruribus prioribus ut plurimum iunctis, et auribus super utrumque humerum demissis. Cavernis egressi, libentissime serenis diebus aplicantur. Locinatalis tam sunt amantes, ut nulum peregrinum admittant. Facile cicurantur, et nimis pinguefacti, intereunt, at levi data occasione vincula effugiunt, et ad pristinos mores redeunt. In silvis raro pinguescunt, *legentium* forte quod sibi metuant. Ad ingenium spectat, quod hieme impen-

dente cubilia in locis apricis constituunt, aetate ad Aquilonem cubant, quod ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firment, quod, ut venatores fallant, per flexuosas incedentes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canibus praetereuntibus praebeant, quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant, ubi urgere, citatissimo cursu feruntur, quod denique a venatore agitati inter glebas, quae sunt eiusdem secum coloris, ingeniose latitant. In *cibis* eos ludaeis gustare nefas, at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum apparatus deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeo inter mattyas caro leporina poneretur, formositatemque vultus conciliare crederetur. Ideo certe Alexander Severus, ut in Lampridio legimus, singulis diebus comedebat, et aliquod huius vestigium apud Martialem ad Galliam habeamus. Caeterum cuius sit caro haec temperamenti, non est, quod multis disquiramus, sola distinctione res confici poterit. Bimestres, trimestres, et ad summum semestres, optimi sunt succi, et facili confectionis. Anniculi et adultiores crassum sanguinem generant. Visi tamen venatores, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest, ut moerore distraherentur, ut etiam laetitia perfunderentur. Quod autem Cato Censorinus oleribus et carnibus leporinis aegrotos ali voluit, de catulis forte intelligendum est. Meliores vero iis, qui ad aquas degunt, illi, qui in montosis et planis habitantes, serpillo, pulegio, et aliis vescuntur. Maxime etiam urgente bruma in cibis commendantur. Praeparandi rationem vide apud Ambrosinum. In *medicina* nulla fere pars est, quae usum non praebeat, immo et excrementa eidem inserviunt. *Caput* ustum cum adipe ursino aut aceto alopeciae mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, si gingivae saepius eo illinantur,

Martial. l.
5. Epig. 30

Bruerlin.
l. 13. de re
cibaria.

Galen. l.
11. de
simpl.
med. fa-
cult.

tur, ex vinopotum, urinae incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis adligatur, pulvis sicci cum tertia parte mannae thuris epilepticis a Sexto in vino albo propinatur, septem dierum spatio. *Pulmo* oculis dolore affectis superponitur. *Hepar* coeliacis cum vino austero propinatur. *Fel* saccharo exceptum gemmas et oculorum nubeculas delet. *Coaguli* si ab animali, quod nondum quicquam praeter lac degustavit, et ad solem vel in fumo exsiccatum est, magna praestantia. Fluxu dysenterico laborantibus a Dioscoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, si cum thuris polline, et visco querno misceatur. Ad punctiōnes serpentum adhibetur. Viri congressum et foeminae conceptionem iuvare perhibetur. Dioscorides potum foetum necare ait. *Renes* coctos in lithiasi Matthiolus exhibet. Inveterati et pedibus adligati podagram levant, si Olao Magno fides est. Ex matrice medicamentum ad foecunditatem concitandam Quercetanus parat, eadem in vesicae malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dysenteria et intestinorum ulceribus per clysterem infundit. Iisdem *sanguinem* assatum Dioscorides propinat, quidam cum farina hordeacea miscent. *Lac* mulieres foecundas reddit. *Adeps* extrahendis spiculis cum floribus fabarum inservit. *Dens* ad pensus dolorem dentis mitigat. *Talus* seu ossiculum illud in posteriori suffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis a Marcello adligatur, pulvis adversus colicam feliciter bibitur, a Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore stillatio pulegii propinatur, in epilepsia cum visco querno, margaritis, corallis, et semine paeoniae praescribitur. Urinam denique in lithiasi valide provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coercendo sanguini undecunque mananti in primis ex naribus confert. *Pedes* a vivo abscissi in dolore podagrico adplicantur. *Urina* hydropicis cum spica nardi utiliter propinatur. *Stercus*

a mulieribus gestatum conceptionem impedit, si quibusdam credimus: si Matthiolo, subtus immisum nimios mensium fluxus cohibet, et humentem uterum exsiccatur. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculosis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem iudaicum, et spongas in lapillis reperiuntur. *Differentiae* a colore, quantitate, pinguedine eo loco sumuntur. Ratione *coloris*, sunt alii cyanei, alii in terris nigris fusci, alii in rubris rutili. Ovi edus in America quosdam vagari scribit, quorum dorsum leporini est coloris, reliquum corpus album, latera leucophaea. Observati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, et in summis Ananiae vallis montibus. Gesnerus quoque candidum vidit, cum pilis in summitate aurium nigris, carnemque caeteris teneriorem expertus est. *Magnitudinem* quod spectat. Elymaei vulpes corporatura adaequant. In Macedonia et Gallia trans Alpina sunt magni, in Italia et Hispania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore, quam Italia Manardus observavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moschum redolere, ut canes persequentes in furorem agantur. A loco sunt montani, campestris, palustres, Italici, Gallici, Hispanici, Indici. *Montani* a caeteris nigritia, magnitudine, ferocia, et densiore pilo discrepant. *Italici*, secundum Varonem, sunt primis pedibus humilioribus, dorso pullo, et ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi visuntur, *Hispanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius: leporem *Citli* vocant Barbari novae Hispaniae. Similis nostratibus est forma atque alimento, sed auriculis pro corporis magnitudine longissimis latissimisque. Intexi solent eius pili ac indigenis vestibus et linteis, quibus utuntur palliorum loco. Brasilienses *Cotias* nominat animalia quaedam magnitudine et forma, et sapore leporum, rufo colore, parvis auribus, cauda fere nulla.

Maiores

Montag.
Antidot.
1.2.

Differentiae

Plin. H.N.
1.18. c. 555

Nom

Strabo
Geogr

Ambrosin.
1.2. De Di.
git. ovi.
par. c. 23.

Dyscrip

Zooto
Demo
1.327.

Nieremb.
Hist. Exot.
1.9. c. 8.

Maiores sunt eiusdem fere speciei, quos *Pacas* vocant, rostro tereti ad faciem felis, fusco colore, candidis maculis interstincto, neque carne tantum, sed et corio ipso praetenero, ideo in deliciores epulas expectantur. Amatus Lusitanus quoque tradit: animal facie et magnitudine

leporis in India vagari, quod incolae tamdiu baculis caedunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, et carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quasi ad pastam redigunt, quam pellibus eiusdem animalis involutam, Moschum nominant.

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Nomen. Quadrupes, quod *Cuniculum* dicimus, a cuniculis, quos sub terra fodit et inhabitat, nomen sortitum est. Ab aliis vocatur lepisculus, ab Aeliano parvus lepus. Recentioribus Graecis est *σύναιξ*, aliis *δασύπας*, quem Plinius a cuniculo et lepore distinxisse videtur. Strabo *γεωγράφος* *λαγίδας* lepores fossores nominavit, nec non *λεβηρίδας*, forte a voce *λεβηρίς*, quae Graecis antiquis *ὁ τῆς ὀφθαλμοῦ γῆρας*, serpentis spoliū. Hinc Cuniculus recens natus et adhuc impilis, *liberis*, *laberis* et *laurix* adpellatur. Hermolaus in Dioscoridem *Adapis* nomine indigitavit, forte a vocabulo *ἀδάπανος*, quod rem, quae minime potest consumi denotat. Foecundissimi enim sunt. Erotianus *λιμοποῖον* vocavit, quod anno-nae penuriam faceret. Circa *descriptionem* non est, quod laboremus. Notissimum enim est animal. In festo sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonaei tunicas dispositi, firme ipsis adhaerentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile, *hepar* magnum, *renes* magni, *lien* oblongus magnitudine respondens parvae hirundini, gallinaei, *παρῆπαρ* figura cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius a fuillo, simillimus vero muris et gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Caecum* uno palmo vulgari et amplius magnitudine respondens communi pollicis, cellulatum et cum appendiculo trium digitorum, aut amplius satis exili. *Processus lumbarium vertebra-rum* longiusculi, quos intercurrunt

insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at alibi plurimi reperiuntur in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, etc. Scaliger circa Mosaiscum Moscovitarum opidum innumeram cuniculorum multitudinem ponit. Maximus tamen eorum in Hispania proventus. Balearibus insulis, olim devoratis messibus non vulgarem famem attulerunt. Apud Zelandos quoque in ipso Oceani aditu, immensa vis cuniculorum conspicitur, qua post solstitium brumale tota Brabantia alitur. Vescuntur gramine, trifolio, brassica, lactuca, cichoreo, raporum putaminibus, pomorum corticibus, et baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissime pinguescunt, sed ab omni humiditate abhorrent. *Semestres* vel potius anniculi congregiuntur, et singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Nihilus a quodam eorundem altore accepit, foeminas binos et ternos enixas, post quatuordecim dies iterum totidem peperisse. In Germania tamen et Italia brumali tempore raro enituntur. Quinos et ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem, quam foeminam parere fabulati sunt. Foemellae per spatium unius diei supra viginti lacatellis praebent. Si quis eos manibus pertractet indignantur, et vel deferunt, vel laedunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulatī foetus enecant, et inprimis, si foeminae liberis nutriendis intentae, eos refugiant.

X

Natu-

Locus.

Vetus.
Carol. Ste-
phan.
Agric.
1.9.c.2.

Generatio.